

ความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์ที่มีผลต่อ
พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
Spiritual Intelligence and Emotional Intelligence Affecting to The
Student's Learning Behavior in Faculty of Education of
Chandrakasem Rajabhat University

สันทนา วิจิตรเนาวรัตน์^{1*}

¹สาขาวิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
เลขที่ 39/1 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจันทรเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม (2) ศึกษาความสัมพันธ์ของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา (3) การศึกษาเปรียบเทียบความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาระดับปริญญาตรีก่อนการทดลองและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาที่มีเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 ที่สมัครใจเข้าร่วมการทดลอง จำนวน 40 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 20 คน โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ซึ่งในกลุ่มทดลองให้เข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา ส่วนในกลุ่มควบคุมมีการให้ข้อสนเทศในเรื่องเดียวกัน โดยมีเครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ และแบบสอบถามพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา ซึ่งทำการเก็บข้อมูลโดยการทดสอบก่อนและหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม ทุกด้านของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา เก็บข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้สถิติการวิเคราะห์ ANCOVA (Analysis of Covariance)

* ผู้เขียนหลัก (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ วิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม)
อีเมล: banana2501@hotmail.com

จากการศึกษาพบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาหลังการทดลองมีความสามารถในการเรียนไปในทางที่ดีกว่าและสูงกว่าก่อนการทดลอง ส่วนความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนมีผลต่อการผันแปรความสามารถในการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการเปรียบเทียบความสามารถในการเรียนของนักศึกษากลุ่มทดลองพบความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง ส่วนพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาในส่วนของทัศนคติในการเรียน แรงจูงใจในการเรียน ความวิตกกังวลในการเรียน การมีสมาธิต่อการเรียน กระบวนการรวบรวมข้อมูลในการเรียน และการเลือกเนื้อหาที่สำคัญ ในกลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการประยุกต์ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนมาใช้มีคุณค่าในทางวิชาการ และมีอิทธิพลสำคัญต่อความสามารถในการเรียนของนักศึกษาที่จะทำให้การเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

คำสำคัญ

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา

Abstract

The purposes of this study were to investigate: (1) Spiritual intelligence, emotional intelligence and the student's learning behavior in the Faculty of Education of Rajabhat Chandrakasem University (2) spiritual intelligence, emotional intelligence and learning effective behavior of the undergraduate student's learning behavior (3) the comparisons of pre-test and post-test of spiritual intelligence, emotional intelligence and learning behavior of students between the experimental group and the control group. Unit of analysis from students of Faculty of Education in Rajabhat Chandrakasem University, 40 voluntary participants were completely randomized. The experimental group was provided with the developing participation on the program of spiritual intelligence, emotional intelligence and the student's learning behavior while the control group was provided with learning behavior information using three sets of the questionnaire 1) The Spiritual Intelligence Questionnaire 2) The Emotional Intelligence Questionnaire and 3) The Student's Behavior Questionnaire. Data were collected from both the control group and the experimental group of spiritual intelligence, emotional intelligence and learning behavior before and after the experiment. ANCOVA (Analysis of Covariance) was used to analyze the effect of each session and all sessions on measures assessing the differences in student's learning behavior of both groups.

The major findings were: Post-test of spiritual intelligence, emotional intelligence and learning behavior showed the student's learning behavior in a way that was better and higher than pre-test. Spiritual intelligence, emotional intelligence and learning behavior significantly effect of each session and all sessions assessing the differences in student's learning behavior. Post-test in the experimental group of spiritual intelligence and emotional intelligence of student's learning behavior were higher than those in pre-test. Learning attitude, motivation anxiety concentration information processing and selecting main ideas of student's learning behavior in the experimental group showed the significant effect of the post-test was higher than pre-test. The findings provided support for the applicability of spiritual intelligence emotional intelligence and student's learning behavior to significantly effect to the learning behavior enhancement and found to be important stimulants of student's learning behavior to perform efficiently.

Keywords

Spiritual Intelligence, Emotional Intelligence, Student's Learning Behavior

บทนำ

การพัฒนาระบบการเรียนรู้การศึกษาแก่เยาวชนเป็นเรื่องสำคัญซึ่งคู่ขนานไปกับการพัฒนาประเทศโดยรวม เยาวชนที่มีความรู้ความสามารถย่อมก่อผลต่อความเจริญก้าวหน้าสู่สังคมและประเทศชาติโดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งในต้นศตวรรษที่ 20 ในปี ค.ศ.1905 Binet (1905) เชื่อว่าการเรียนรู้ของผู้เยาว์หรือเยาวชนขึ้นอยู่กับความฉลาดทางปัญญา (Intelligence Quotient) หรือ IQ โดยต้องพัฒนาและเสริมสร้างเยาวชนด้านความสามารถทางปัญญา และเชื่อว่าบุคคลใดมีความฉลาดทางปัญญาสูง บุคคลนั้นย่อมเป็นคนฉลาด และเมื่อบุคคลมีความฉลาดทางปัญญาสูงเท่าใด ย่อมมีแนวโน้มที่จะประสบความสำเร็จในชีวิตมากขึ้นเท่านั้น จนมาถึงปลายศตวรรษที่ 20 Goleman (1995) เชื่อว่าความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Intelligence) หรือ "EQ" เป็นรากฐานสำคัญยิ่งกว่าความฉลาดทางปัญญา ซึ่งจากการวิจัยพบว่า บุคคลที่มีความฉลาดทางปัญญาสูงอาจไม่ประสบความสำเร็จในชีวิตก็ได้ แต่หากต้องเป็นบุคคลที่มีความฉลาดทางอารมณ์สูงมากกว่า และต่อมามีการศึกษาวิจัยของ Zohar & Marshall (2000) พบว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Intelligence) หรือ SQ เป็นพลังขับเคลื่อนแห่งจิตของมนุษย์ภายใต้ระบบสมอง อันประกอบด้วย ความฉลาดทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ โดยมีความฉลาดทางจิตวิญญาณเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนพลังแห่งจิตให้ปรากฏเป็นรูปธรรม บ่งบอกความเป็นตัวตนของมนุษย์ ซึ่งมนุษย์แต่ละคนมีแรงขับเคลื่อนพลังแห่งจิตวิญญาณที่ไม่เหมือนกัน จึงทำให้วิถีการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไปด้วย ความฉลาดทางปัญญาเป็นเพียงแนวทางที่รู้ปัญหาและความฉลาดทางอารมณ์นั้นเป็นการรู้จักการประเมินสถานการณ์ และตอบสนองไปทางที่เหมาะสม

กับสถานการณ์นั้นๆ ซึ่งความฉลาดทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์นั้นยังไม่สมบูรณ์ หากยังขาดความฉลาดทางจิตวิญญาณซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนแห่งจิตที่เป็นตัวกำหนดความฉลาดทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ กล่าวคือ ความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นความฉลาดภายใต้พลังจิตในระบบของประสาทสมองภายในที่แสดงออกถึงการเป็นตัวตนของมนุษย์ซึ่งใช้ในการแก้ปัญหาก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ การปรับเปลี่ยนสถานการณ์ พฤติกรรมการวิเคราะห์ การไตร่ตรอง และการเรียนรู้ (Zohar & Marshall, 2000) ความฉลาดทางจิตวิญญาณ เป็นตัวกำหนดใช้ความฉลาดทางอารมณ์ และความฉลาดทางปัญญา ซึ่งเป็นความฉลาดของมนุษย์ที่มีอยู่เดิมของแต่ละบุคคลที่แตกต่างกันไปและมีผลต่อการดำรงชีวิตและพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา Rossiter (2006) เห็นว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณมีอยู่ในตัวบุคคลและสามารถพัฒนานำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำรงชีวิตได้ ไม่ว่าในด้านการเป็นผู้นำ การเรียนรู้ และโดยเฉพาะด้านการศึกษาของผู้เยาว์หรือนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งจากผลงานการวิจัยของ Templeton (2000) พบว่าพฤติกรรมการเรียนรู้และพื้นฐานทางครอบครัว มีผลมาจากการเปลี่ยนแปลงความฉลาดทางจิตวิญญาณ ซึ่งกลุ่มนักวิชาการทางจิตวิทยาได้นำแนวความคิดความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ มาปรับใช้เพื่อพัฒนาระดับการเรียนรู้ของผู้เยาว์หรือนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ตามผลงานการวิจัยของ Green & Noble, (2010) ซึ่งได้ศึกษาในเรื่อง การส่งเสริมความฉลาดทางจิตวิญญาณ การพัฒนาของนักศึกษาระดับปริญญาตรี และตามผลงานการวิจัยของ Saidy, Hassan, Rahman, Jalit, Ismail & Krauss (2009) ในเรื่องความฉลาดทางอารมณ์และความฉลาดทางจิตวิญญาณจากปรัชญาการศึกษาแห่งชาติที่มีต่อทักษะด้านภาษาของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา

สำหรับประเทศไทยการเรียนรู้ของผู้เยาว์หรือนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องสำคัญในระดับนโยบายของรัฐ ซึ่งคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญและมีความรับผิดชอบในการแก้ปัญหา “วิกฤตเด็กไทย IQ ต่ำ” ซึ่งระดับสติปัญญาของเยาวชนเกี่ยวข้องโดยตรงกับศักยภาพในการพัฒนาประเทศ และตามข้อมูลการสำรวจ (กรมสุขภาพจิต, 2554) กระทรวงสาธารณสุข ครั้งล่าสุดเมื่อเดือนธันวาคม 2553-2554 ซึ่งพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับสติปัญญาเด็กนักเรียนทั่วประเทศอยู่ในเกณฑ์ 98.59 มีคะแนนเฉลี่ยระดับสติปัญญาต่ำกว่า 100 และจากการสำรวจความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนไทย อายุ 6-11 ปี ของกรมสุขภาพจิต ในปี พ.ศ. 2554 พบว่า เด็กร้อยละ 46 มีความฉลาดทางอารมณ์ค่อนข้างต่ำและร้อยละ 26 มีปัญหาเรื่องความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งถือว่ามีอัตราค่อนข้างสูง ตามข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเยาวชนและนักศึกษาในมหาวิทยาลัยควรมีการพัฒนาด้านความฉลาดทางจิตวิญญาณ ซึ่งเนื่องจากผลงานการศึกษาวิจัย Zohar & Marshall (2000) พบว่าความฉลาดทางจิตวิญญาณ (Spiritual Intelligence) หรือ SQ เป็นพลังขับเคลื่อนแห่งจิตของมนุษย์ภายใต้ระบบสมอง อันประกอบด้วย ความฉลาดทางปัญญาและความฉลาดทางอารมณ์ ดังนั้นความฉลาดทางจิตวิญญาณจึงเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการดำเนินชีวิตของบุคคลว่ามีแนวทางในการดำเนินชีวิตเช่นไร ด้วยวิธีการใดและมีแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ อย่างไร อย่างเป็นรูปธรรม

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาวิจัยความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ในการเสริมสร้างพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น จึงมีประเด็นการศึกษาค้นคว้าว่า “ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ มีผลต่อพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยหรือไม่ เพียงใด” และจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ ในระดับปริญญาตรีที่มีเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 ซึ่งเป็นเกรดเฉลี่ยที่ต่ำกว่ามาตรฐาน มีจำนวน 40 คน ประกอบด้วย นักศึกษาชาย จำนวน 25 คน และหญิง จำนวน 15 คน อายุตั้งแต่ 19 ปี จนถึง 22 ปี และสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษา ซึ่งการเรียนรู้ของผู้เยาว์หรือนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเป็นเรื่องสำคัญในระดับบุคคล ระดับสังคมในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นพลังสำคัญในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ฉะนั้นการศึกษาค้นคว้าในเรื่อง ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีผลต่อพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษาดังกล่าว จึงเป็นเรื่องสำคัญและผลงานการวิจัยดังกล่าวนี้สามารถนำไปปรับใช้พัฒนาพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษา เพื่อเสริมสร้างผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพัฒนาศักยภาพความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมเรียนรู้ที่มีมิติสัมพันธ์ดังกล่าวแก่ประชาชนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
2. เพื่อศึกษาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีผลต่อพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษา
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษาก่อนการทดลองและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

วิธีการวิจัย

1. ประชากรเป้าหมายและการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง การศึกษานี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง กลุ่มตัวอย่างได้จากประชากรเป้าหมายที่เป็นนักศึกษาในระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ที่มีผลการเรียนเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 จำนวน 40 คน และสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมเรียนรู้ของนักศึกษา โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 20 คน โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากจากกลุ่มประชากรที่มีคุณสมบัติตามที่กำหนด ทั้งนี้เพื่อให้สมาชิกทั้งสองกลุ่มมีคุณสมบัติที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกันแทบทุกประการตั้งแต่แรก

2. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณ แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์และแบบสอบถามพฤติกรรม การเรียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ทบทวนวรรณกรรมตามแบบสอบถามความฉลาดทางจิตวิญญาณตามมาตรวัดของ คิงส์และดีซิคโค (King & DeCicco, 2009) The Spiritual Intelligence Self-Report Inventory (SISRI-24) แบบสอบถามความฉลาดทางอารมณ์ตามมาตรวัด The Schutte Self Report Emotional Intelligence Test (SSEIT) 1998 และแบบสอบถามพฤติกรรมกรรมการเรียนของนักศึกษาตามมาตรวัด Learning and Study Strategies Inventory (LASSI) 1995 (Weinstein & Palmer, 2002)

2.2 ผู้วิจัยได้นำมาประยุกต์สร้างค่านิยมเชิงปฏิบัติการและสร้างมาตรวัดของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมกรรมการเรียนของนักศึกษา และทดสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือโดยผู้วิจัยทำการทดสอบเพื่อหาค่าความสอดคล้องภายในของมาตรวัดด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์ครอนบาค-อัลฟา (Cronbach's Alpha Coefficient) ของเครื่องมือทั้ง 3 ชุด และเลือกเอาข้อที่คะแนนสูงกว่า 0.50

2.3 ส่วนการทดสอบความถูกต้องในเนื้อหาผู้วิจัยได้จัดส่งเครื่องมือทั้ง 3 ชุด ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ตรวจสอบและปรับแก้ตามข้อเสนอแนะ ซึ่งตัวแปรที่ใช้ศึกษาในการวิจัยมีดังนี้

2.3.1 ความฉลาดทางจิตวิญญาณ: เป็นความฉลาดภายใต้พลังจิตในระบบประสาทของสมองภายในเป็นศูนย์กลางของเซาร์หรือความฉลาด แสดงออกถึงการเป็นตัวตนของมนุษย์ที่ใช้แก้ปัญหา ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ การเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์ การปรับเปลี่ยนสถานการณ์ พฤติกรรมการคิด การวิเคราะห์การไตร่ตรอง และการเรียนรู้ (Zohar & Marshall, 2000) มีองค์ประกอบ 4 ตัวแปร (King & DeCicco, 2009) ประกอบด้วย การคิดวิจารณ์ญาณ การเข้าใจความหมายบุคคล การตระหนักรู้ความจริง และการเปิดกว้างจิตสำนึก

2.3.2 ความฉลาดทางอารมณ์: เป็นความสามารถของบุคคลในการรับรู้และเข้าใจอารมณ์ตนเองและความรู้สึกผู้อื่น เป็นการจัดการควบคุมอารมณ์ตนเองและสิ่งที่เกี่ยวข้องกับตน เพื่อสร้างแรงจูงใจแก่ตนเองในการบริหารจัดการอารมณ์หรืออารมณ์ที่เกิดจากความสัมพันธ์ต่างๆ ได้ (Goleman, 1998) อันประกอบด้วย การตระหนักรู้ตนเอง การควบคุมอารมณ์ตนเอง ทักษะทางสังคม การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น และแรงจูงใจ

2.2.3 พฤติกรรมการเรียน: เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมการเรียน ทั้งทางกาย อากา และการปฏิบัติตนด้านการเรียน ความตั้งใจ ความสนใจในการเรียน ประกอบด้วย ทักษะคิดในการเรียน แรงจูงใจในการเรียน ความวิตกกังวลในการเรียน การมีสมาธิต่อการเรียน กระบวนการรวบรวมข้อมูลในการเรียน และการเลือกเนื้อหาที่สำคัญของนักศึกษา (Bloom, 1976)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษมที่มีเกรดเฉลี่ยต่ำกว่า 2.00 จำนวน 40 คน ที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จำนวนกลุ่มละ 20 คน โดยใช้การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling)
2. ผู้วิจัยทำการปฐมนิเทศทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม เพื่อการชี้แจงวัตถุประสงค์และกติกาการร่วมกิจกรรม อีกทั้งสร้างความไว้วางใจ ความคุ้นเคยกันของกลุ่ม โดยผู้วิจัยนำเอาหลักเกณฑ์และวิธีการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมาประยุกต์ใช้
3. กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตอบแบบสอบถามก่อนการทดลองและเก็บข้อมูลไว้วิเคราะห์
4. กลุ่มทดลองให้เข้าร่วมทำกิจกรรมตามโปรแกรมการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณและความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียน สัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง จำนวน 8 ครั้ง ซึ่งผู้วิจัยประยุกต์ใช้เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม
5. กลุ่มควบคุมให้ข้อเสนอแนะความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียน สัปดาห์ละ 1 ครั้งๆ ละ 3 ชั่วโมง จำนวน 8 ครั้ง เช่นเดียวกัน
6. ผู้วิจัยทำการทดสอบหลังการทดลองทั้งสองกลุ่ม เก็บข้อมูลวิเคราะห์ด้วยสถิติวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (Univariate Analysis Of Variance) ในวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และ 2 ส่วนในวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ใช้สถิติ ANCOVA (Analysis of Covariance)

ผลการวิจัย

1. ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาด้านความฉลาดทางจิตวิญญาณพบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในขั้นของการเข้าใจความหมายบุคคล มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 23.80) รองลงมาได้แก่ การเปิดกว้างจิตสำนึก (ค่าเฉลี่ย 22.20) และการตระหนักรู้ความจริง (ค่าเฉลี่ย 21.10) ส่วนการคิดวิจารณ์ญานน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 21.05) ซึ่งในขั้นของการเข้าใจความหมายบุคคลด้านความฉลาดทางอารมณ์พบว่า การควบคุมอารมณ์ตนเองของนักศึกษามากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 22.10) รองลงมาได้แก่ แรงจูงใจ การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น และทักษะทางสังคม ส่วนการตระหนักรู้ตนเอง น้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ย 16.70)

ตารางที่ 1

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนหลังการทดลองของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

องค์ประกอบพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา	$\bar{x}$	S.D.
ความฉลาดทางจิตวิญญาณ (SQI)		
1. การคิดวิจารณ์ (CET)	21.05	2.089
2. การเข้าใจความหมายบุคคล (PMP)	23.80	2.667
3. การตระหนักรู้ความจริง (TRA)	21.10	2.954
4. การเปิดกว้างจิตสำนึก (CSE)	22.20	2.876
ความฉลาดทางอารมณ์ (EQI)		
1. การตระหนักรู้ตนเอง (SFA)	16.70	2.250
2. การควบคุมอารมณ์ตนเอง (SFR)	22.10	2.489
3. ทักษะทางสังคม (SOS)	20.15	2.888
4. การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น (EMP)	20.45	2.781
5. แรงจูงใจ (MOT)	20.55	3.546
พฤติกรรมการเรียน (BEH)		
1. ทศนคติในการเรียน (ATT)	10.75	3.385
2. แรงจูงใจในการเรียน (MOL)	13.90	2.198
3. ความวิตกกังวลในการเรียน (ANX)	14.80	2.440
4. การมีสมาธิต่อการเรียน (CON)	11.50	2.544
5. กระบวนการรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ (INP)	14.50	2.417
6. การเลือกเนื้อหาสำคัญ (SMI)	14.10	2.268

2. ความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความฉลาดทางอารมณ์ ที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา

จากการวิเคราะห์ข้อมูลความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียนมีผลต่อความสามารถในการเรียนของนักศึกษาก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมพบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณในด้านการเข้าใจความหมายบุคคล การเปิดกว้างจิตสำนึก การตระหนักรู้ความจริง และการคิดวิจารณ์ ความฉลาดทางอารมณ์ในด้านการตระหนักรู้ตนเอง การควบคุมอารมณ์ ทักษะทางสังคม การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่น และแรงจูงใจ และพฤติกรรมการเรียนในด้านทัศนคติในการเรียน แรงจูงใจในการเรียน ความวิตกกังวลในการเรียน การมีสมาธิต่อการเรียน กระบวนการรวบรวมข้อมูลการเรียนรู้ และการเลือกเนื้อหาสำคัญ มีผลผันแปรต่อพฤติกรรมในการเรียนของนักศึกษา

ในกลุ่มทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .000$) และเมื่อนำผลคะแนนก่อนทดลองและหลังทดลองในกลุ่มควบคุมมาค้นพบว่า ไม่มีผลต่อความแตกต่างของพฤติกรรมในการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแต่อย่างใด ซึ่งสามารถอธิบายถึงอิทธิพลความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียนที่มีผลต่อความแตกต่างของพฤติกรรมในการเรียนของนักศึกษาในกลุ่มทดลองถึงร้อยละ 94.8

ตารางที่ 2

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา

พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา	Type III Sum of Squares	df	Mean Square	สถิติทดสอบ	
				F	Sig.
Corrected Model	64641.650	2	32320.825	334.767	.000
Intercept	7573.420	1	7573.420	78.443	.000
กลุ่มทดลอง	64271.287	1	64271.287	665.697	.000
ก่อนและหลังทดลองในกลุ่มควบคุม	.050	1	.050	.001	.982
รวม	2137554.000	40			
ถูกต้องทั้งหมด	68213.900	39			

R Squared = .948 (Adjusted R Squared = .945)

3. การเปรียบเทียบความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาก่อนการทดลองและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

จากการศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่า ทั้งสองกลุ่มไม่มีความแตกต่าง

ส่วนหลังการทดลองด้านความฉลาดทางจิตวิญญาณ ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .000$) ซึ่งในกลุ่มทดลอง (ค่าเฉลี่ย 88.1) สูงกว่ากลุ่มควบคุม (ค่าเฉลี่ย 57.1) สำหรับความฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มทดลอง (ค่าเฉลี่ย 99.9) สูงกว่ากลุ่มควบคุม (ค่าเฉลี่ย 72.0) และพฤติกรรมการเรียนในกลุ่มทดลอง (ค่าเฉลี่ย 79.5) สูงกว่ากลุ่มควบคุม (ค่าเฉลี่ย 54.8)

นอกจากนี้ กลุ่มทดลองในความฉลาดทางจิตวิญญาณ จากการวิเคราะห์พบว่าหลังทดลอง (ค่าเฉลี่ย 88.1) สูงวก่อนทดลอง (ค่าเฉลี่ย 57.5) ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .000$) ด้านความฉลาดทางอารมณ์หลังทดลอง (ค่าเฉลี่ย 99.9) สูงวก่อนทดลอง (ค่าเฉลี่ย 73.2) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .000$) และพฤติกรรมการเรียนหลังการทดลอง (ค่าเฉลี่ย 79.5) สูงวก่อนทดลอง (ค่าเฉลี่ย 56.5) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .000$)

ตารางที่ 3

พฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาด้านความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมก่อนการทดลองและหลังการทดลอง

องค์ประกอบพฤติกรรมกร เรียนของนักศึกษา	กลุ่มควบคุม		กลุ่มทดลอง		F	Sig.
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
ความฉลาดทางจิตวิญญาณ						
ก่อนการทดลอง	56.5	3.634	57.5	4.751	.559	.459
หลังการทดลอง	57.1	4.961	88.1	4.858	399.802	.000
	F.	.160	F.	405.489		
	Sig.	.691	Sig	.000		
ความฉลาดทางอารมณ์						
ก่อนการทดลอง	69.9	7.625	73.2	5.827	2.293	.138
หลังการทดลอง	72.0	4.909	99.9	6.992	214.036	.000
	F.	1.022	F.	172.737		
	Sig.	.318	Sig	.000		
พฤติกรรมการเรียน						
ก่อนการทดลอง	55.7	8.084	56.5	4.904	.126	.725
หลังการทดลอง	54.8	4.307	79.5	6.53311	199.256	.000
	F.	.193	F.	159.229		
	Sig.	.663	Sig	.000		

ส่วนหลังการทดลองด้านความฉลาดทางจิตวิญญาณ ในกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .000$) ซึ่งในกลุ่มทดลอง (ค่าเฉลี่ย 88.1) สูงกว่ากลุ่มควบคุม (ค่าเฉลี่ย 57.1) สำหรับความฉลาดทางอารมณ์ในกลุ่มทดลอง (ค่าเฉลี่ย 99.9) สูงกว่ากลุ่มควบคุม (ค่าเฉลี่ย 72.0) และพฤติกรรมการเรียนในกลุ่มทดลอง (ค่าเฉลี่ย 79.5) สูงกว่ากลุ่มควบคุม (ค่าเฉลี่ย 54.8)

นอกจากนี้ กลุ่มทดลองด้านความฉลาดทางจิตวิญญาณ จากการวิเคราะห์พบว่า หลังทดลอง (ค่าเฉลี่ย 88.1) สูงวก่อนทดลอง (ค่าเฉลี่ย 57.5) ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .000$) ด้านความฉลาดทางอารมณ์หลังทดลอง (ค่าเฉลี่ย 99.9) สูงวก่อนทดลอง (ค่าเฉลี่ย 73.2) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .000$) และพฤติกรรมการเรียนหลังการทดลอง (ค่าเฉลี่ย 79.5) สูงวก่อนทดลอง (ค่าเฉลี่ย 56.5) มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .000$)

อภิปรายผล

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษา ในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

จากการวิเคราะห์ทดสอบผลการผันแปรความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนของนักศึกษาในคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม พบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์และพฤติกรรมการเรียนหลังการทดลองมีผลต่อความแตกต่างของพฤติกรรมในการเรียนของนักศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .000$) ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 ดังนี้

ความฉลาดทางจิตวิญญาณ นักศึกษาส่วนใหญ่มีการเข้าใจความหมายบุคคลมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การเปิดกว้างจิตสำนึกและการตระหนักรู้ความจริง ส่วนการคิดวิจารณ์พบว่ามีนักศึกษาที่มีความเข้าใจในการพัฒนาความหมายบุคคลเนื่องจากอยู่ในวัยเรียนได้มีการสร้างมโนภาพ เป้าหมายแห่งชีวิตโดยการมีวิสัยทัศน์ในอนาคตว่าจะเกิดขึ้นจริงเมื่อจบการศึกษาแล้ว มีเป้าหมายชีวิตอย่างไรหรือจะทำได้ รู้จักบูรณาการในการวางแผน ส่วนในเรื่องของการคิดวิจารณ์นักศึกษามีน้อยที่สุดนั้นเนื่องจากนักศึกษายังอยู่ในวัยรุ่น ยังขาดประสบการณ์และการวิเคราะห์ สังเคราะห์ การใช้ความคิดไตร่ตรอง เรื่องการดำรงอยู่ตามหลักความเป็นจริง มีความรู้ความเข้าใจและมีความสามารถในการประเมินการแยกแยะ ยังน้อยอยู่ส่วนความฉลาดทางอารมณ์ นักศึกษามีพัฒนาการในการควบคุมอารมณ์ตนเองมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของเซอร์มิสส์และโกลแมน Chermis & Goleman (2001) ที่ว่าการควบคุมอารมณ์ตนเองเป็นกลไกสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ซึ่งสามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ ทำให้มีการควบคุมอารมณ์ตนเองเพื่อผ่อนคลายอารมณ์และความรู้สึกของตนเองจากความวิตกกังวล ความเครียด อันเนื่องจากผู้วิจัยได้ให้นักศึกษาใช้กลยุทธ์ในการผ่อนคลายอารมณ์ตนเองจากความวิตกกังวล ความผิดหวัง ความรุนแรงที่ต้องเผชิญหน้ากับความตึงเครียด และให้สร้างแนวคิดใหม่ในการดำเนินการวางแผนการศึกษาในอนาคต และการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนการตระหนักรู้ตนเองอยู่ในระดับน้อย อาจเนื่องจากนักศึกษายังอยู่ในช่วงวัยรุ่น หนุ่มสาวอยากมีความอิสระทางความคิด และเอาใจตัวเองเป็นใหญ่ในการตัดสินใจ ขาดการคิดที่รอบคอบก่อนการตัดสินใจ การประเมินตนเองยังไม่ตรงตามความเป็นจริง และในเรื่องพฤติกรรมการเรียนจากผลการวิเคราะห์พบว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลในการเรียนมากที่สุด รองลงมาได้แก่ กระบวนการรวบรวมข้อมูลการเรียน การเลือกเนื้อหาสำคัญ แรงจูงใจในการเรียน ทักษะในการเรียน และนักศึกษามีสมาธิต่อการเรียน น้อยที่สุด ซึ่งให้เห็นว่า นักศึกษามีความวิตกกังวลการสอบไม่ผ่าน วิตกกังวลในการเรียนไม่จบ และการที่นักศึกษามีสมาธิต่อการเรียนน้อยที่สุด อาจเนื่องจากปัญหาการเงินหรือรายได้ในครอบครัว การมีคนรัก การผิดหวังในความรัก

การเปรียบเทียบความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรม การเรียนรู้ของนักศึกษา ก่อนการทดลองและหลังการทดลองระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

จากผลการวิเคราะห์พบว่าในกลุ่มทดลอง ความฉลาดทางจิตวิญญาณหลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง และสูงกว่ากลุ่มควบคุม ส่วนด้านความฉลาดทางอารมณ์หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม ในด้านพฤติกรรมการเรียนรู้หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม ซึ่งอธิบายได้ว่า การพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความฉลาดทางอารมณ์ส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Templeton (2000); Green & Noble (2010) ที่ว่าพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อที่ 3

สรุป

ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลด้านความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์ และพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาก่อนการทดลองและหลังการทดลองของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมพบว่า ความฉลาดทางจิตวิญญาณ ความฉลาดทางอารมณ์มีผลผันแปรต่อความแตกต่างของพฤติกรรมในการเรียนรู้ของนักศึกษาในกลุ่มทดลอง ซึ่งสรุปได้ว่า ผลจากการเข้าร่วมกิจกรรมตามโปรแกรมการพัฒนาความฉลาดทางจิตวิญญาณ และความฉลาดทางอารมณ์ โดยการเข้าร่วมกิจกรรมในการตระหนักรู้ตนเอง ทำให้เข้าใจ จุดอ่อนและจุดแข็งของตนเอง ทั้งเรียนรู้ความรู้สึกและอารมณ์ของตนเองจากการประเมิน การปรับความรู้สึก และอารมณ์ให้เข้ากับพฤติกรรมการเรียนรู้ ทำให้มีการควบคุมอารมณ์ตนเอง มีการผ่อนคลายอารมณ์และความรู้สึกตนเองจากความวิตกกังวล ความเศร้าโศก ความเครียด เพื่อให้ความรู้สึกและอารมณ์ที่โปร่งใส ทำให้มีความคิดริเริ่ม มีแนวคิดใหม่ในการดำเนินการวางแผน สามารถควบคุมสถานการณ์เพื่อความสำเร็จเกี่ยวกับการเรียน ส่วนทักษะทางสังคมเป็นกลยุทธ์ทำให้เกิดการมองโลกในแง่ดีในการสื่อสารสัมพันธ์กับผู้อื่น ให้ไปในทิศทางที่ต้องการอย่างมีทักษะ มีการทำงานเป็นทีม การเข้าใจความรู้สึกผู้อื่นเมื่อมีการตัดสินใจสิ่งใด เพื่อบรรลุความสำเร็จที่ตั้งใจไว้ และทำให้เกิดสภาวะอารมณ์เชิงบวก ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งหรือในการแก้ไขปัญหาตามสถานการณ์ ส่วนแรงจูงใจเป็นกลยุทธ์ทำให้มีความมุ่งมั่นในการขับเคลื่อนสู่ความสำเร็จ ส่วนการคิดวิจารณ์ญาณเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้นักศึกษาเกิดแนวความคิดของตนเอง จากการสังเกต การตีความ การวิเคราะห์ที่ไตร่ตรองข้อมูลต่างๆ จากการเรียน ที่เกิดขึ้น มีการกำหนดเป้าหมายในชีวิต และมีแผนการดำเนินการ และการตระหนักรู้ความจริงเป็นกลยุทธ์ที่ทำให้นักศึกษาได้วิเคราะห์ถึงเป้าหมายของชีวิตว่ามีอุปสรรคหรือมีปัญหาอย่างไรตามความจริง และสามารถแก้ไขปัญหาหรือปรับตัวเข้ากับสถานการณ์และดำเนินการให้เป็นจริงในสถานการณ์นั้นๆ ได้ การเปิดกว้างจิตสำนึกเป็นกลยุทธ์ทำให้มีจิตสำนึกการรอบรู้ ด้วยจิตสำนึกที่เป็นกลางบริสุทธิ์ในการใช้เหตุผลและการตัดสินใจเพื่อการเผชิญหน้าในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ และมีการสนับสนุนให้กำลังใจ การแสดงความเห็น การแนะนำและการชี้แนะจึงเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการผันแปรของพฤติกรรมในการเรียนรู้ของนักศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กรมสุขภาพจิต. (2554). รายงานการพิจรณาศึกษา เรื่อง วิฤตติเด็กไทย IQ ต่ำ. สืบค้นเมื่อ วันที่ 7 เมษายน 2557, จาก http://www.senate.go.th/w3c/senate/pictures/comm/60/file_1385435113.PDF.
- Binet, A. (1905). **The Benet-Simon Intelligence Scale**. Retrieved April 7, 2014, from <http://childpsych.umwblogs.org/intelligence-testing-2/binet-simon-scale/>.
- Bloom, B. S. (1976). **Human Characteristics And School Learning**. New York: McGraw-Hill.
- Chermiss, C. & Goleman, D. (2001). **The Emotional Intelligence Inventory**. Place, Canada: Jossy-Bass.
- Green, W. N. & Noble, K. D. (2010). Fostering Spiritual Intelligence: Undergraduates' Growth in a Course About Consciousness. **Advanced Development Journal**. 12, 26-48.
- Goleman, D. (1995). **Emotional Intelligence**. New York: Bantam.
- Goleman, D. (1998). **Working With Emotional Intelligence**. New York: Bantam.
- King, D. B. & DeCicco, T. L. (2009). A Viable Model and Self-Report Measure of Spiritual Intelligence. **International Journal of Transpersonal Studies**. 28, 68-85.
- Rossiter, A. (2006). **Developing Spiritual Intelligence**. New York: O Books.
- Saidy, E. P. ; Hassan, A. ; Rahman, F. A. ; Jalit, H. A. ; Ismail, L. A. & Krauss, S. E. (2009). Influence of Emotional and Spiritual Intelligence for the National Education Philosophy Towards Language Skills Among Secondary School Students. **European Journal of Social Science**. 9(1), 61-71.
- Templeton, M. J. (2000). **The Nature of Spiritual Transformation**. Retrieved April 7, 2014, from <http://www.metanexus.net/archive/spiritualtransformationresearch/research/pdf/STSRP-LiteratureReview2-7.PDF>.
- Weinstein, P. & Palmer, L. (2002). **Learning and Study Strategies Inventory (LASSI)**. (2nd ed.). Texas: H & H Publishing.
- Zohar, D. & Marshall, I. (2000). **SQ: Spiritual Intelligence: The Ultimate Intelligence**. New York: Bloomsbury.
- Zohar, D. & Marshall, I. (2004). **SQ: Spiritual Intelligence: Wealth We Can Live By**. San Francisco: Berrett-Koehler Publisher.